

наларда янги механизмлар жорий этилиши инвестициялар ортишига олиб келди. Буларнинг бари, ўз навбатида, корхоналарнинг дебиторлик ва кредиторлик қарзлари камайишига, тўлов қобилияти ошиб, фаолияти барқарорлашуви, умуман, ишлаб чиқаришнинг модернизациялашувига замин яратди.

Бу чоралар 2026 йилга Ўзбекистон ялпи ички маҳсулотига хусусий секторнинг улушини 67 фоиздан 80 фоиз, экспорт ҳажмида эса 32

фоиздан 60 фоизга етказишда ҳамда 2030 йилга бориб, аҳоли жон бошига тўғри келадиган даромадни 4 минг АҚШ долларидан оширишга мустақам асос бўлади.

Буларнинг барчаси янги Ўзбекистоннинг 2030 йилга бориб, аҳоли ўртадан юқори даромад оладиган давлатлар қаторидан жой олишда пойдевор вазифасини ўтайди ҳамда “Ўзбекистон – 2030” стратегияси белгиланган мақсад ва вазифалари ижросини таъминлашга асос бўлади.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Каримов И.А. Ўзбекистон иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш йўлида. – Т.: Ўзбекистон, 1995. 56-бет.
2. Ғуломов С. Ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиёти. Ўқув қўлланма. – Т.: Меҳнат, 1997.
3. Тожибоева Д. Иқтисодиёт назарияси. Ўқув қўлланма. – Т.: “Ўқитувчи” нашриёти, 2002. 83-б.
4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Давлат мулкни хусусийлаштиришда хорижий сармояларни жалб қилиш чоралари тўғрисида”ги (1998 йил 18 ноябрь, 477-сонли) фармойиши.
5. Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-иқтисодий ҳолати. 2022 йил январь-декабрь. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги. – Т., 2023 й. – 343 бет.
6. Расулов М. Бозор иқтисодиёти асослари. – Т.: “Ўзбекистон” нашриёти, 1999. 59-б.
7. Шодмонов Ш., Ғафуров У. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: “Иқтисодиёт-молия” нашриёти, 2010. 85-б.
8. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлигининг 2000-2022 йил маълумотлари.
9. Раззақов А., Тошматов Ш., Ўрмонов Н. Иқтисодий таълимотлар тарихи. Дарслик. – Т.: Молия, 2002. – 441 бет.
10. Ўзбекистон: десять лет по пути формирования рыночной экономики. – Т.: Ўзбекистон, 2001. С. 56.
11. Ўзбекистон иқтисодиёти мустақиллик йилларида. – Т., 2007. – 184 бет.
12. Воҳобов А.В. Бозор муносабатларига ўтиш босқичидаги кўп укладли иқтисодиёт ва унинг такроран ҳосил бўлиши. – Т.: Молия, 2002. 105-107-бетлар.
13. Ходиев Б.Ю. ва Шодмонов Ш. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: Barkamol fayz media, 2017. – 104 бет.
14. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 24 январда Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномаси. // Халқ сўзи. 2020 йил 25 январь.
15. Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-иқтисодий ҳолати. 2022 йил январь-декабрь. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги. – Т., 2023 й. – 326 бет.
16. Экономическая теория. Учебник. Российская экономическая академия им. Г.В.Плеханова и Санкт-Петербургский университет экономики и финансов. – М., 2000. С. 172.
17. Хуррамов А. Ўтиш иқтисодиётида мулк муносабатлар ва уларнинг аграр соҳадаги хусусиятлари. Иқтисод фанлари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. 2005. 19-б.
18. Ваҳобов Ф. Бозор иқтисодиётига ўтиш даврида мулк таркибининг ўзгариши. Ўзбекистон Республикаси материаллари мисолида ёзилган иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореферати. – Т., 2007. 12-13-б.
19. Президент Шавкат Мирзиёев раислигида 2022 йил 24 январь куни давлат мулкни хусусийлаштириш бўйича 2023 йилда амалга ошириладиган ишлар юзасидан видеоселектор йиғилиши материаллари. // Халқ сўзи. 2022 йил 21 январь.
20. Отаниёзов Ж. Хусусийлаштириш – иқтисодиёт ривожининг муҳим тиргаги. // Янги Ўзбекистон, 2023.10.05.
21. Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-иқтисодий ҳолати. 2022 йил январь-декабрь. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги. – Т., 2023 й. 340-341-бетлар.

https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss5/a34

**ЎЗБЕКИСТОННИНГ ИҚТИСОДИЙ ТАРАҚҚИЁТ ЙЎЛИДА
СОЛИҚЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЙ АҲАМИЯТИ**

Ирматов Абдумалик Абдубилол ўғли -
Тошкент давлат иқтисодиёт университети
мустақил изланувчиси

Аннотация. Ушбу мақола Ўзбекистонда солиқларнинг аҳамиятини ўрганади ва муаммоларни ҳал қилиш бўйича тавсиялар беради. Таклифлар солиқ тузилмасини ислоҳ қилиш, самарали солиқ маъмуриятчилиги, прогрессив солиққа тортиш, шаффофлик ва ижтимоий ҳимоя тармоқларини ўз ичига олади. Бундан ташқари инфратузилма, таълим ва халқаро ҳамкорликка инвестициялар иқтисодий ўсиш ва ривожланишни рағбатлантириш учун зарурдир.

Калит сўзлар: солиқлар, иқтисодий ривожланиш, хорижий инвестициялар, фискал жавобгарлик, прогрессив солиққа тортиш, солиқ тузилмаси, ислохот.

ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ НАЛОГОВ НА ПУТИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ УЗБЕКИСТАНА

*Ирматов Абдумалик Абдубилал угли -
Независимый студент Ташкентского государственного
экономического университета*

Аннотация. В данной статье рассмотрено значение налогов в Узбекистане и даны рекомендации по решению проблем. Предложения включают реформирование налоговой структуры, эффективное налоговое администрирование, прогрессивное налогообложение, прозрачность и системы социальной защиты. Кроме того, инвестиции в инфраструктуру, образование и международное сотрудничество необходимы для стимулирования экономического роста и развития.

Ключевые слова: налоги, экономическое развитие, иностранные инвестиции, фискальная ответственность, прогрессивное налогообложение, налоговая структура, реформа.

THE ECONOMIC IMPORTANCE OF TAXES IN THE WAY OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF UZBEKISTAN

*Irmatov Abdumalik Abdubilal ugli -
Independent student of Tashkent State University of Economics*

Abstract. This article examines the importance of taxes in Uzbekistan and provides recommendations for solving the problems. The proposals include reforming the tax structure, effective tax administration, progressive taxation, transparency and social safety nets. In addition, investments in infrastructure, education and international cooperation are essential to stimulate economic growth and development.

Key words: taxes, economic development, foreign investment, fiscal responsibility, progressive taxation, tax structure, reform

Кириш. Ривожланаётган мамлакатларнинг ўз қонунларини қўллаш қобилияти, солиқдан қочиш ва бўйин товлашнинг олдини олиш учун кучлироқ анти қоидалар ва солиқ базасини кенгайтириш – буларнинг барчаси умумий солиқларни ошириш учун зарурдир. Ҳукуматлар солиқларсиз жамиятларнинг эҳтиёжларини қўллаб-қувватлай олмайди. Н.Калдор таъкидлаганидек, солиқлар жуда муҳим, чунки ҳукуматлар солиқлардан ижтимоий дастурларни молиялаштириш учун фойдаланиши керак[1].

Дарҳақиқат, ҳар қандай давлатнинг солиқ тизими унинг иқтисодий ва фискал тузилишининг муҳим таркибий қисми бўлиб, Ўзбекистон ҳам бундан мустасно эмас. Ўзбекистон ҳам бошқа давлатлар сингари ўз фаолиятини молиялаштириш, давлат хизматларини қўллаб-қувватлаш ва иқтисодий тараққиётни рағбатлантиришда ҳал қилувчи роль ўйнайдиган мураккаб солиқ тизимини ишлаб чиққан бўлиб, солиқ тизими тўғридан-тўғри ва билвосита солиқларнинг комбинацияси билан ажралиб туради. Ўзбекистонда солиқлар давлат даромадларининг асосий манбаи ҳисобланади. Солиқлар орқали йиғилган даромадлар таълим, соғлиқни сақлаш, давлат инфратузилмаси ва мудофаа каби муҳим давлат функцияларини молиялаштиради. Бундай молиявий барқарорлик ҳукуматга иқтисодий ўсишни рағбатлантирувчи лойиҳаларга сармоя киритиш имконини беради. Чунки солиқ тушумлари ҳукуматга инфратузилмани ривожлантиришга сар-

моя киритиш имконини беради. Йўллар, транспорт тармоқлари ва коммунал хўжаликларни яхшилаш хорижий сармояларни жалб қилиш, савдо-сотиқни осонлаштириш ва иқтисодий кенгайтиришни рағбатлантириш учун муҳим аҳамиятга эга. Бу, ўз навбатида, иш ўринлари яратилиб, иқтисодий ўсишни рағбатлантирмоқда. Яхши тузилган ва изчил солиқ тизими хорижий инвесторлар учун ҳам жозибадор. Жумладан, Ўзбекистонда хорижий сармояларни жалб қилиш учун турли солиқ имтиёзлари жорий этилган, жумладан, солиқ таътиллари. Юридик шахсларга солиқ ставкалари пасайтирилган, айрим тармоқлар учун божхона имтиёзлари мавжуд. Бу имтиёзлар мамлакатни хориж капитали учун жозибадор қилади, иқтисодий ўсишга ва янги иш ўринлари яратилишига олиб келади.

Солиқлар Ўзбекистонда иқтисодий тараққиётнинг тамал тоши ҳисобланади. Яхши тузилган солиқ тизими ҳукуматни нафақат муҳим хизматлар ва инфратузилмани молиялаштириш учун зарур бўлган ресурслар билан таъминлабгина қолмай, балки хорижий инвестицияларни жалб қилади, иқтисодий ўсишини рағбатлантиради ва фискал масъулиятни оширади. Ўзбекистон иқтисодиёти ривожланаётган шароитда солиққа тортиш янада фаровон ва барқарор келажакка йўл очишга ёрдам берадиган кучли воситадир. Шунингдек, Ўзбекистон солиқ тизимини такомиллаштириш ва оптималлаштиришни давом эттириб, ўсишининг янги йўлларини очиши

ва ўз фуқаролари учун ёрқинроқ иқтисодий истиқбол яратиши керак. Бу эса солиққа тортиш тизимида тадқиқот олиб боришнинг заруратини ўз-ўзидан долзарблаштирамоқда.

Адабиётлар таҳлили. Ушбу тадқиқотда солиқ сиёсатининг энг муҳим воситаларидан бири сифатида солиққа тортишнинг иқтисодий ўсишга таъсири ва иқтисодий аҳамияти бўйича назарий ва эмпирик адабиётлар кўриб чиқилган. Маълумки, солиқлар концепцияси ҳукумат учун даромадларни давлат товарлари ва хизматларига жалб қилишнинг муҳим воситаси сифатида тан олинган (Азлан Аннуар ва бошқ., 2018). Солиқлар, шунингдек, иқтисодий ўсишни рағбатлантириши, даромадлар тенгсизлигини камайтиришига ҳисса қўшиши мумкин[2].

Деярли ҳар бир мамлакатда ҳукуматлар солиқларни одамлар ёки нарсаларга мажбурий йиғимлар сифатида қўяди (Самоур ва бошқ., 2022)[3].

Падовано ва Галли (2001) Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилоти мамлакатларида солиқлар мамлакат ялпи ички маҳсулотини ошириши мумкинлигини таъкидладилар. Ушбу иштирок туфайли солиқлар иқтисодий ўсишни рағбатлантиради, турмуш даражасини кўтариш ва бандлик ўсишини рағбатлантириш орқали мамлакат иқтисодиётини оширади[4]. Солиқлар мамлакат ривожланишининг барча жабҳаларига маблағ тўплаш учун зарур ва аниқ иқтисодий барқарорликка эришиш учун муҳимдир (Самоур ва бошқ., 2022)[5].

Тарихан шаклланган иқтисодий мактабларда солиқлар борасидаги фикрлар солиқлар ва уларнинг иқтисодий аҳамияти бўйича турлича келтирилган. Хусусан, Солоу ва Сваннинг неоклассик ўсиш модели солиқнинг барқарор ҳолатга таъсир қилмаслигини кўрсатади, яъни солиққа тортишнинг иқтисодий ўсишга таъсири узоқ муддатда нейтрал ҳисобланади. Бундан фарқли ўлароқ, Ромернинг эндоген ўсиш назарияси иқтисодий ўсишга узоқ муддатда солиқ солиш таъсир қилиши мумкинлигини кўрсатади[6].

Мулоҳазалардан бирида солиққа тортиш инвестиция учун ҳал қилувчи омил бўлиб, демак, иқтисодий ўсишга зарарли эканлиги, чунки солиққа тортиш жисмоний шахслар ёки корхоналарнинг ижодкорлик фаолиятига тўсқинлик қилади ва уларни мукофотлардан маҳрум қилади. Демак, К.Л.Жудд ва бошқалар одамларни ижодкорликка ундаш учун солиқни камайтиришни тавсия этадилар[7].

Бундан ташқари Э.Энген ва Ж.Скиннер солиққа тортиш бешта канал орқали иқтисодий ўсишга салбий таъсир кўрсатиши мумкинлигини даъво қилади. Хусусан, (1) инвестицияларни рағбатлантириш, (2) ишчи кучи таклифига таъ-

сир қилиш, (3) ўсиш унумдорлигини пасайтириш, (4) капиталнинг маржинал маҳсулдорлигини пасайтириш ва (5) инсон капиталидан самарали фойдаланишни камайтириш[8].

Яна бир нуқтаи назарга кўра, биз атроф-муҳит ва атрофимиздаги институтларни ҳисобга олмасдан, солиққа тортиш ҳақида ўйлашимиз шарт эмас. Солиқ тушумлари инноваторлар ва корхоналар фойда оладиган ва таянадиган инфратузилма, таълим, соғлиқни сақлаш ва шу каби давлат хизматлари ва товарларини молиялаштиради. Шу сабабли солиқларнинг оширилиши, агар улар тадбиркорларнинг даромадларини оширадиган давлат товарларини қўллаб-қувватласа, мақсадга мувофиқдир. Бундан ташқари ушбу фикр йўналиши юқори солиқ ва қайта тақсимлаш иқтисодиётга инвестиция имкониятларини оширишга олиб келади[9].

Эмпирик тадқиқотлар солиққа тортишнинг иқтисодий ўсишга ижобий таъсирини кузатади. Солиққа тортиш ва иқтисодий ўсиш ўртасидаги боғлиқлик ҳақидаги эмпирик адабиётлар ҳақида кўпроқ муҳокама қилиш учун биз солиққа тортишнинг иқтисодий ўсишга ижобий таъсирини аниқлайдиган тадқиқотлардан бошлаймиз. Юқорида айтиб ўтилганидек, Б.Гаши, Г.Аслани ва Л.Боқолли[10], Д.Стоилова[11], В.Такума ва Б.Ийке[12] солиққа тортиш ва иқтисодий ўсиш ўртасидаги ижобий муносабатни топадилар, гарчи улар турли намуналар, турли даврлар, турли усуллар ва ҳоказо.

Шунингдек, Д.Стоилованинг тадқиқоти шуни кўрсатадики, солиқ тузилмаси, умуман олганда, истеъмол солиғи, шахсий даромад ва мулк солиғига асосланган солиқлар иқтисодий ўсишга кўпроқ ёрдам беради. Стоилова 1996-2013 йилларда бирлаштирилган панель маълумотларини, оддий энг кичик квадратлар усули ва икки босқичли энг кичик квадратларни қўллайди[11].

Бундан ташқари В.Такума ва Б.Ийке ТодаЯмамото тести ва 1986-2014 йилларнинг 4-чорак давридаги чораклик маълумотлар тўпландан фойдаланган ҳолда солиқ тушумларидан иқтисодий ўсишга ижобий ва бир томонлама сабаблар оқимининг далилларини кузатадилар[12].

Эмпирик тадқиқотлар солиққа тортишнинг иқтисодий ўсишга салбий таъсирини кузатмоқда. Масалан, Д.Баиарди ва бошқалар солиқ тушумлари ва иқтисодий ўсиш ўртасидаги боғлиқлик салбий ва статистик аҳамиятга эга деган хулосага келишган. Улар 1971-2004 йилларда Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилоти-нинг 21 та давлатидаги ҳолатни ўрганадилар[13].

Яна бир мисол, С.Чжао ва бошқалар 2002-2014 йилларда Хитой провинциясида инфратузилма ва солиқ юкининг иқтисодий ўсишга таъ-

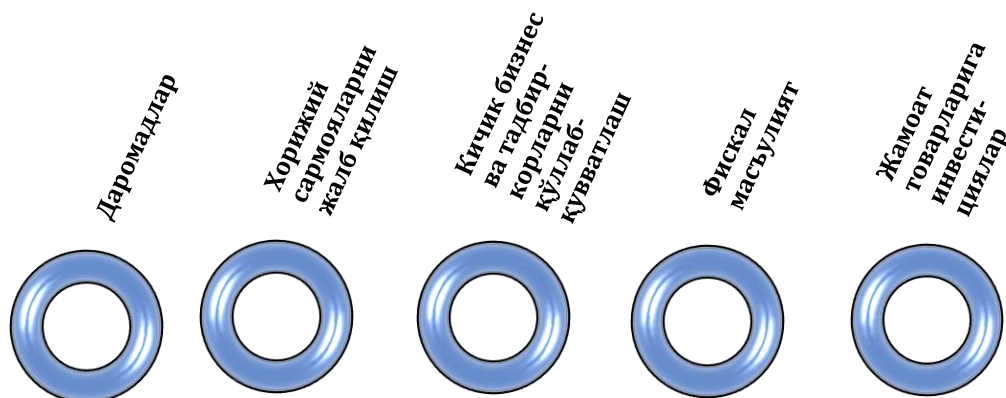
сирини ўрганган ҳолда солиқ тушумлари 2008 йилдан олдинги даврда иқтисодий ўсишга сезиларли салбий таъсир кўрсатишини аниқлади-лар[14].

Хулоса қилиб айтиш мумкинки, солиққа тортишнинг иқтисодий ўсишга таъсири мураккаб ва кўп қиррали масала бўлиб, турли назарий қарашлар ва эмпирик хулосалар мавжуд. Баъзи тадқиқотлар солиққа тортиш иқтисодий ўсишга ижобий таъсир кўрсатиши мумкинлигини кўрсатса, бошқалари салбий муносабатларга ишора қилади. Солиққа тортишнинг мамлакат иқтисодий ривожланишига таъсирини баҳолашда солиқ сиёсати, солиқ тузилмаси ва кенгроқ иқти-

содий ҳолатни ҳисобга олиш зарур. Солиқлар ва иқтисодий ўсиш ўртасидаги боғлиқлик ҳамма учун мос эмас ва ҳар бир давлатнинг ўзига хос шароитлари ва сиёсат танлашига қараб фарқ қилиши мумкин, деган хулоса шаклланмоқда.

Таҳлил ва натижалар. Хўш, Ўзбекистон учун солиқлар аҳамияти жиҳатдан иқтисодиётга қанчалик таъсир кўрсата олади? Энди шу бўйича бирма-бир мулоҳазаларимизни баён қилсак.

Ҳар қандай давлатда бўлгани каби Ўзбекистоннинг иқтисодий ривожланишида солиқлар ҳал қилувчи роль ўйнайди. Ўзбекистон шароитида солиқларнинг аҳамиятини қуйидаги 1-расмда шакллантирганмиз:

1-расм. Ўзбекистонда солиқларнинг таъсир этиш доираси

Манба: муаллиф томонидан шакллантирилган.

Энди 1-расм бўйича кўриб чиқадиган бўлсак, Ўзбекистонда солиқлар давлат даромадларининг асосий манбаи бўлиб, давлат хизматлари, инфратузилма лойиҳалари, соғлиқни сақлаш, таълим ва бошқа муҳим давлат функцияларини молиялаштиришда муҳим аҳамиятга эга. Ўзбекистон сўнгги йилларда хорижий сармояларни жалб қилиш бўйича фаол иш олиб бормоқда ва унинг солиқ сиёсати бу борада муҳим восита ҳисобланади.

Кичик бизнес ва тadbirkorларни қўллаб-қувватлаш ҳар қандай иқтисодиётнинг муҳим қисмидир ва солиқлар уларнинг ўсишига ёрдам берадиган тарзда тузилиши мумкин. Ўзбекистонда солиқ имтиёзлари, кредитлар ва содда-лаштирилган солиқ тартиб-қоидалари орқали кичик бизнес ва тadbirkorларнинг ривожланишини рағбатлантириш чоралари кўрилмоқда. Кичик ва ўрта бизнеснинг ўсиши иш ўринлари яратиш, иқтисодиётни диверсификация қилиш ва инновацияларга ёрдам беради.

Мувозанатли бюджетни сақлаш фискал масъулиятнинг муҳим жиҳати ҳисобланади. Солиқлар ҳукуматга қарзни молиялаштиришга ҳаддан ташқари ишонмасдан, давлат харажатлари учун зарур ресурсларни таъминлаш орқали ушбу мувозанатга эришишга ёрдам беради.

Балансланган бюджет иқтисодий барқарорлик ва ўсишни таъминлайди, шу билан бирга, ортиқча давлат қарзи билан боғлиқ рискларни минималлаштиради.

Солиқ тушумлари давлат товарлари ва хизматларини, жумладан, инфратузилма, таълим, соғлиқни сақлаш ва шу кабиларни молиялаштиради. Инноваторлар ва корхоналар ушбу давлат товарларига таянади, шунинг учун агар улар тadbirkorларнинг даромадлари ва самарадорлигини оширадиган ушбу соҳаларга инвестицияларни қўллаб-қувватласа, юқори солиқлар оқланиши мумкин.

Бироқ солиқларнинг Ўзбекистон иқтисодиётига таъсири ҳар қандай давлатдаги каби кўп қиррали бўлиб, турли омилларга, жумладан, солиқ ставкалари, солиқ тузилмаси, солиқ маъмурияти ва кенгроқ иқтисодий муҳитга боғлиқ. Солиқларнинг иқтисодиётга таъсири ижобий ва салбий бўлиши мумкин ва у солиқ тури, солиқ йиғиш самарадорлиги ва давлат солиқ тушумларини қандай тақсимлашига қараб фарқланади.

Солиқларнинг иқтисодиётга ижобий таъсири қуйидагилардан иборат бўлиши мумкин:

▪ савдо ва инвестиция имкониятларини кенгайтириши мумкин бўлган инфратузилмани ривожлантиришни молиялаштириш;

▪ таълим ва соғлиқни сақлашни қўллаб-қувватлаш, бу эса кўпроқ малакали ва соғлом ишчи кучига олиб келади, меҳнат унумдорлигини оширади;

▪ барқарор ва башорат қилинадиган солиқ сиёсати орқали хорижий инвестицияларни жалб қилиш.

Солиқларнинг иқтисодийга салбий таъсири қуйидагилардан иборат бўлиши мумкин:

○ солиқ ставкалари жуда юқори бўлса, инвестициялар ва инновацияларни тўхтатиш;

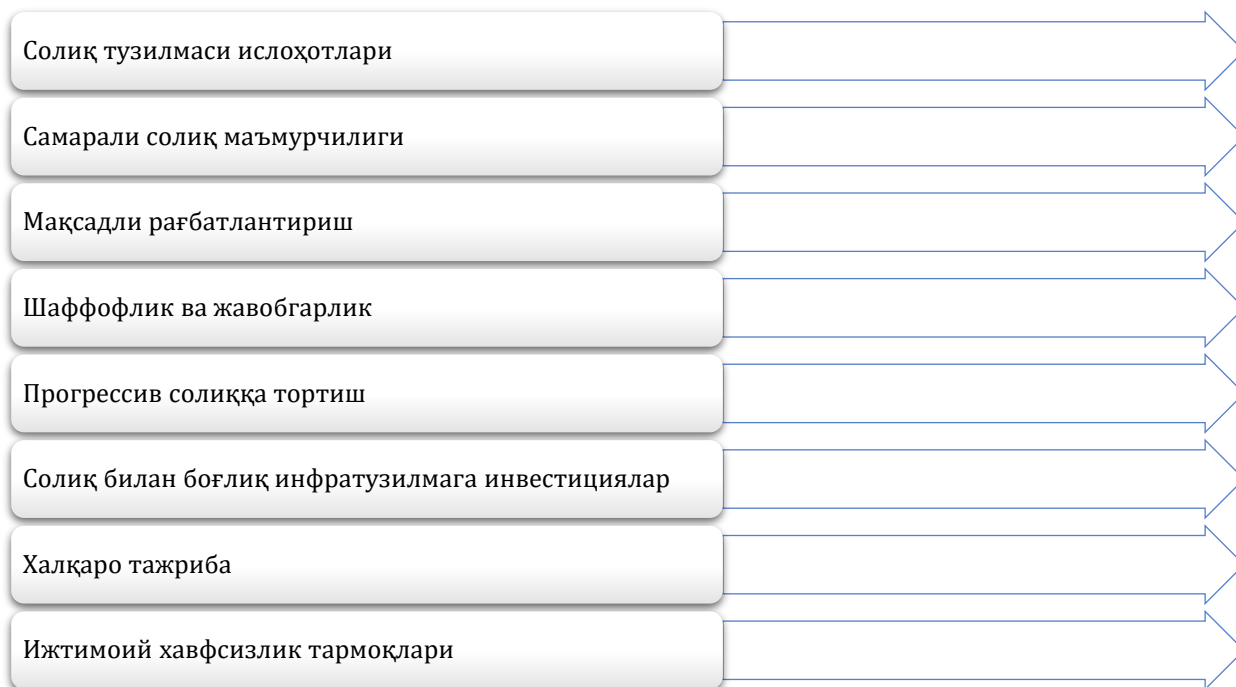
○ юқори истеъмол солиқлари мавжуд бўлса, истеъмол харажатларини потенциал камайтириш;

○ тадбиркорлик субъектларига солиқ юки ҳаддан ташқари кўп бўлса, тадбиркорлик ва янги иш ўринларини яратиш.

Юқоридагиларга асосланганда, солиқлар Ўзбекистоннинг иқтисодий ривожланиши учун муҳим аҳамиятга эга, чунки улар давлат фаолия-

ти ва давлат хизматлари ва инфратузилмасига сармоя киритиш учун зарур бўлган молиявий ресурсларни таъминлайди. Солиқларнинг иқтисодийга таъсири ижобий ва салбий бўлиши мумкин бўлса-да, солиқ сиёсатини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш зарур, шунингдек, солиқлар мамлакат иқтисодий ўсишига таъсир қилади. Шу боис Ўзбекистон солиқ сиёсатида мутаносибликни таъминлаш, улар иқтисодий тараққиётини қўллаб-қувватлаш, бизнес ва инвесторлар учун қулай шарт-шароит яратиш муҳим аҳамиятга эга.

Ўзбекистонда солиқларнинг иқтисодий аҳамиятини ошириб бўлмайди, чунки солиқлар ҳар қандай давлатнинг молиявий ва иқтисодий тузилишининг асосий таянчи ҳисобланади. Юқорида таъкидлаганимиздек, солиқлар давлат фаолиятини молиялаштириш, давлат хизматларини қўллаб-қувватлаш ва иқтисодий ривожланишни рағбатлантириш учун зарур. Ўзбекистонда солиқ билан боғлиқ муаммоларни ҳал қилиш бўйича қуйидаги чора-тадбирларни амалга оширишга зарурат бор (2-расм):

2-расм. Ўзбекистонда солиқ муаммоларини ҳал қилиш бўйича чора-тадбирлар жамланмаси

Манба: муаллиф томонидан шакллантирилган.

Ўзбекистон иқтисодий ўсишга ёрдам берувчи солиқ тузилмаси ислохотларини кўриб чиқиши керак. Бу инвестициялар ва тадбиркорликни рағбатлантириш учун солиқ ставкалари, имтиёзлар ва чегирмаларни қайта кўриб чиқишни ўз ичига олиши мумкин. Оддийроқ ва шаффофроқ солиқ тизими корхоналар учун мослик харажатларини камайтириши мумкин.

Солиқ маъмуриятчилиги ва ундириш механизmlарини кучайтириш солиқ тўлашдан бўйин товлашга қарши курашиш ва даромадларни йиғишни яхшилаш учун муҳим аҳамиятга эга.

Мақсадли рағбатлантириш орқали ишлаб чиқариш, технология ва экспортга йўналтирилган саноат каби юқори ўсиш потенциалига эга бўлган тармоқларга мақсадли солиқ имтиёзларини таклиф қилиш мумкин. Ушбу имтиёзлар

инвестицияларни жалб қилиш ва бандлик имкониятларини яратиш имкониятини беради.

Солиқ тўловчилар ўртасида ишончни мустаҳкамлаш учун солиқ тизимида шаффофлик ва ҳисобдорликни ошириш лозим бўлади. Бунга аниқ ва изчил солиқ сиёсати, низоларни адолатли ҳал этиш механизмлари ва коррупцияга қарши чоралар қиради.

Даромадлар тенгсизлигини бартараф этиш учун прогрессив солиққа тортиш чораларини баҳолаш ва амалга ошириш. Прогрессив солиққа тортиш юқори даромадга эга бўлганлар ўз даромадларининг катта қисмини солиқларда тўлашларини англатади. Бу бойликни қайта тақсимлашга ва даромадлар тенгсизлигини камайтиришга ёрдам беради.

Солиқ йиғиш жараёнларини модернизация қилиш ва корхоналар ва жисмоний шахсларга солиқ юқини камайтириш учун технология ва инфратузилмага сармоя киритиш керак. Бу солиқ йиғиш ва ҳисобот бериш самарадорлигини оширишга олиб келади.

Шуни унутмаслик керакки, солиқ ислоҳоти ва салоҳиятини оширишда илғор тажрибаларни алмашиш ва ёрдам олиш учун халқаро ташкилотлар ва ҳамкорлар билан ҳамкорлик қилиш муҳим аҳамият касб этади.

Иқтисодий ўтиш даврида аҳолининг заиф қатламларини ҳимоя қилиш учун ижтимоий хавфсизлик тармоқларини ишлаб чиқиш керак. Чунки самарали ижтимоий дастурлар солиқ юқини адолатли тақсимлашни ва муҳтожларни қўллаб-қувватлашни таъминлашга ёрдам беради.

Хулоса ва таклифлар. Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистон солиқларнинг иқтисодий аҳамиятини эътироф этиб, солиқ тизимини такомиллаштириш бўйича муҳим қадамлар қўйди. Бу саъй-ҳаракатларни давом эттириш, ислоҳотларга эътибор қаратиш, шаффофлик ва адолатни мустаҳкамлаш орқали Ўзбекистон янада қулай ишбилармонлик муҳитини яратиши, хорижий сармояларни жалб этиши ва узоқ муддатли иқтисодий ривожланиш мақсадларига эришиши мумкин. Даромадларни шакллантириш ва иқтисодий ўсишни рағбатлантирадиган, ижтимоий дастурларни қўллаб-қувватловчи ва даромадлар тенгсизлигини камайтирадиган солиқ тизимини яратиш ўртасида мувозанатни сақлаш жуда муҳим. Халқаро ҳамкорлик ва шериклик ҳам Ўзбекистоннинг янада фаровон келажак сари йўлини қўллаб-қувватлашда ҳал қилувчи роль ўйнаши мумкин.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Kaldor N. *The role of taxation in economic development*. E.A.G. Robinson (Ed.), *Problems in Economic Development: Proceedings of a Conference Held by the International Economic Association, Palgrave Macmillan, London (1965)*, pp. 170-195.
2. Azlan Annuar H., Isa K., Ibrahim S.A., Solarin S.A. *Malaysian corporate tax rate and revenue: the application of Ibn Khaldun tax theory ISRA Int. J. Islamic Finance*, 10 (2) (2018), pp. 251-262.
3. Samour A., Shahzad U., Mentel G. *Moving toward sustainable development: assessing the impacts of taxation and banking development on renewable energy in the UAE. Renew. Energy*, 200 (2022), pp. 706-713.
4. Padovano F., Galli E. *Tax rates and economic growth in the OECD countries. Econ. Inq.*, 39 (1) (2001), pp. 44-57.
5. Samour A., Shahzad U., Mentel G. *Moving toward sustainable development: assessing the impacts of taxation and banking development on renewable energy in the UAE. Renew. Energy*, 200 (2022), pp. 706-713.
6. Romer C.D., Romer D.H. (2010) *The macroeconomic effects of tax changes: estimates based on a new measure of fiscal shocks. Am Econ Rev* 100: 763-801.
7. Judd K.L. (1985) *Redistributive taxation in a simple perfect foresight model. J Public Econ* 28: 59-83; Chamley C. (1986) *Optimal taxation of capital income in general equilibrium with infinite lives. Econometrica: J Econometric Soc* 607-622; Barro R.J. (1999) *Notes on growth accounting. J Econ Growth* 4: 119-137; King RG, Rebelo S. (1990) *Public policy and economic growth: developing neoclassical implications. J Political Economy* 98: S126-S150.
8. Engen E., Skinner J. (1996) *Taxation and economic growth. National Tax J* 49: 617-642.
9. Banerjee A.V., Newman A.F. (1993) *Occupational choice and the process of development. J Political Economy* 101: 274-298; Galor O., Zeira J. (1993) *Income distribution and macroeconomics. Rev Econ Stud* 60: 35-52; Benabou R. (1996) *Inequality and growth. NBER Macroeconomics Research* 11: 11-74; Aghion P., Bolton P. (1997) *A theory of trickle-down growth and development. Rev Econ Stud* 64: 151-172.
10. Gashi B., Asllani G., Boqolli L. (2018) *The effect of tax structure in economic growth. Int J Econ Bus Administration* 6: 56-67.
11. Stoilova D. (2017) *Tax structure and economic growth: Evidence from the European Union. Contaduria y Administracion*, 62: 1041-1057.
12. Takumah W., Iyke B.N. (2017) *The links between economic growth and tax revenue in Ghana: An empirical investigation. Int J Sustainable Economy* 9: 34-55.
13. Baiardi D., Profeta P., Puglisi R., Scabrosetti S. (2019) *Tax policy and economic growth: does it really matter? Int Tax Public Finance* 26: 282-316.
14. Zhao C., Zhang N., Lv S. (2018) *Effects of infrastructure and tax burden on economic growth: Evidence from China's provincial data. J Adv Oxidation Technol*.